

Bijlage I:

Cijfermatig overzicht van het aandeel (schijn)zelfstandigen in de (semi-)publieke sectoren

In deze bijlage is de omvang van het aantal (schijn)zelfstandigen dat werkzaam is in de sectoren zorg, onderwijs, cultuur en kinderopvang weergegeven.¹ In de betreffende cijfers is geen onderscheid gemaakt tussen 'echte' zelfstandigen en schijnzelfstandigen. Vandaar dat hier is gekozen voor de algemene aanduiding: (schijn)zelfstandige.

Kinderopvang

Volgens cijfers van het CBS was in 2022 9,6% van de werkenden in de hele kinderopvangsector (schijn)zelfstandige², tegenover 9,4% in 2021. Dit cijfer kan een vertekend beeld geven, omdat het zowel gastouders als (schijn)zelfstandigen werkzaam in de kinderdagopvang en BSO omvat. Aangezien gastouders in principe altijd zelfstandig werken en dus ook veel vaker als zzp'er werken, zal het aandeel van zzp'ers in de gastouderopvang (veel) hoger liggen dan 9,6% en (veel) lager dan 9,6% in de dagopvang en buitenschoolse opvang. Ook de stijging van 9,4% naar 9,6% geeft een vertekend beeld, omdat het aantal gastouders daalt, terwijl het aantal (schijn)zelfstandigen in de kinderdagopvang en BSO snel toeneemt.

Registraties bij de Kamer van Koophandel laten ook zien dat het aantal (schijn)zelfstandigen in de kinderopvang toeneemt. Daarbij kan een indicatie worden gegeven van het aantal (schijn)zelfstandigen dat actief is in de kinderdagopvang en BSO, door (schijn)zelfstandigen die 'gastouder' in hun bedrijfsomschrijving hadden staan in mindering te brengen op het totaal aantal geregistreerde (schijn)zelfstandigen. Deze cijfers suggereren dat de meerderheid van de zelfstandigen in de kinderopvang gastouder is. Omdat mogelijk niet alle gastouders 'gastouder' in hun bedrijfsomschrijving hebben staan, is deze indicatie waarschijnlijk een overschatting van het daadwerkelijke aantal zzp'ers in de dagopvang en de buitenschoolse opvang.

	2022 Q1	2022 Q2	2022 Q3	2022 Q4	2023 Q1	2023 Q2
Geregistreerd als (schijn)zelfstandige	11.134	11.719	12.342	13.037	13.643	13.732
<i>Exclusief gastouderopvang*</i>	<i>4.072</i>	<i>4.654</i>	<i>5.277</i>	<i>5.996</i>	<i>6.619</i>	<i>6.717</i>

* Exclusief (schijn)zelfstandigen die 'gastouder' in hun bedrijfsomschrijving hadden staan

Er komen recentelijk ook signalen uit de sector dat het aantal (schijn)zelfstandigen in de kinderopvang weer stabiliseert. Door hun grote aantal zou het markttaarif van hen in de kinderopvang afnemen, waardoor de keuze voor (schijn)zelfstandigen minder aantrekkelijk wordt. De cijfers van de Kamer van Koophandel bevestigen het beeld dat de groei van het aantal (schijn)zelfstandigen afneemt.

Zorgsector

In 2021 was 7,2% van de werkenden in de sector zorg en welzijn smal (exclusief kinderopvang) (schijn)zelfstandige.³ Naast (schijn)zelfstandigen zijn ook nog andere flexibele werkenden actief, zoals uitzendkrachten. In totaliteit was in 2021 13,3% van de werkenden in te delen als 'flexwerker'. In onderstaande tabel is een uitsplitsing gemaakt per branche.

¹ Met het onderstaande wordt ook uitvoering gegeven aan de toezegging van de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, zoals die tijdens het voortgezette Commissiedebat op 3 november jl. over het arbeidsmarktbeleid is gedaan. Deze hield in een inventarisatie te doen van de omvang van de groep zogeheten 'personeel niet in loondienst' (hierna: PNIL'ers) in de kinderopvangsector, de zorg en het onderwijs en daarnaast de eventuele knelpunten te duiden als ook mogelijke oplossingsrichtingen te geven waaraan het kabinet werkt.

² Een schijnzelfstandige is een werkende die als zelfstandige werkt, maar - gelet op wet- en regelgeving - in feite werknemer is. Doorslaggevend bij de vraag of conform het wettelijk kader gewerkt wordt (en of sprake is van een echte zelfstandige dan wel een schijnzelfstandige), zijn de drie criteria persoonlijke arbeid (1), loon (2) en "in dienst van" (3). Als aan deze criteria is voldaan (waarbij overigens "in dienst van" het meest onderscheid is), terwijl de werkende niet als werknemer wordt behandeld, is sprake van schijnzelfstandigheid. Die schijnzelfstandigheid hoeft dus niet noodzakelijkerwijs (af)gedwongen te zijn.

³ [StatLine - Werkzame beroepsbevolking; positie in de werkring, 2010-2021 \(cbs.nl\)](https://www.cbs.nl/nl-nl/onderzoek-en-publicaties/2021/10/werkzame-beroepsbevolking-positie-in-de-werkring-2010-2021)

	Totaal aantal werkenden	Uitzendkracht	Zelfstandigen (met en zonder personeel)			Aandeel uitzendkrachten + zelfstandigen
			Zelfstandige zonder personeel	Zelfstandige met personeel	Meewerkend gezinslid	
	x 1 000	x 1 000	x 1000	x 1000	x 1 000	
Zorg en welzijn (smal)	1449	50	105	36	2	13,3%
Universitair medische centra	86	3	1	0	0	4,7%
Ziekenhuizen en overige med. spec. zorg	258	4	8	4	0	6,2%
Geestelijke gezondheidszorg	94	0	9	1	0	10,6%
Huisartsen en gezondheidscentra	45	1	8	8	0	37,8%
Overige zorg en welzijn	237	26	45	19	1	38,4%
Verpleging, verzorging en thuiszorg	454	10	20	1	0	6,8%
Gehandicaptenzorg	166	2	2	1	0	3,0%
Jeugdzorg	34	1	2	0	0	8,8%
Sociaal werk	75	3	9	0	0	16%

Onderwijs

Er zijn weinig exacte cijfers beschikbaar over het aantal PNIL'ers in de OCW-sectoren. Ook zijn er verschillen in hoe de verschillende onderwijssectoren PNIL monitoren. Dit maakt het tot op heden lastig PNIL binnen de relevante sectoren te duiden. Onderwijsinstellingen leveren via hun jaarverslagen gegevens aan, hetgeen informatie oplevert over de uitgaven aan PNIL als aandeel van de totale loonkosten. Uit deze gegevens wordt niet duidelijk op welke functiecategorieën de PNIL betrekking heeft, hoeveel mensen het betreft en voor hoeveel uur personeel wordt ingehuurd; daarom worden vanaf 2022 structureel PNIL-gegevens opgevraagd bij schoolbesturen in het primair en voortgezet onderwijs (na een pilot van DUO). In 2022 was de respons 37% in het primair onderwijs (po) en 26% in het voortgezet onderwijs (vo). Hierdoor weten we het een en ander over de PNIL-uitgaven (bijvoorbeeld welke percentages van de uitgaven naar welke PNIL-vorm gaan en naar welke functiecategorieën).

In onderstaande tabel is over 2021 de uitgaven aan PNIL'ers, voor de verschillende typen onderwijs, als percentage van de totale personeelslasten weergegeven:

Type onderwijs	Percentage
Primair onderwijs (po)	3,8%
Voortgezet onderwijs (vo)	3,9%
Middelbaar beroepsonderwijs (mbo)	7,0%
Hoger beroepsonderwijs (hbo)	7,6%
Wetenschappelijk onderwijs (wo)	5,3%

De verwachting is dat steeds meer schoolbesturen kunnen voldoen aan de gegevensopvraag. Daarmee zal meer inzicht in PNIL worden verkregen. Verder is het van belang om de onderwijssectoren actief bij dit proces te betrekken om de omvang van PNIL over de hele linie beter in kaart te brengen en te verifiëren.

Culturele en creatieve sector

Uit gegevens van de monitor 'Kunstenaars en andere werkenden met een creatief beroep'⁴ blijkt dat in 2017/2019 circa 61 procent van de kunstenaars als zelfstandige werkte. Dat is een stuk hoger dan gemiddeld in de werkzame beroepsbevolking. Van alle kunstenaars werkte 57 procent als zelfstandige zonder personeel; een klein percentage zelfstandige kunstenaars (4 procent) had wel personeel in dienst. Verder blijkt uit cijfers van het CBS dat 29 procent van de werkzame kunstenaars werkte als werknemer met een vaste arbeidsrelatie en 10 procent als werknemer met een flexibele arbeidsrelatie. In beide gevallen is dat lager dan gemiddeld.

⁴ 'Monitor Kunstenaars en andere werkenden met een creatief beroep', 2021, CBS